13.5.2025

Lausunto ympäristövaliokunnalle

Asia: O 29/2025 vp – Luonnonlaidunten hoidon haasteet ja luonnon monimuotoisuus
Lausunnonantaja: Baltic Sea Action Group (BSAG)
Päivämäärä: 13.5. 2025

Yleiset huomiot

Baltic Sea Action Group (BSAG) esittää vakavan huolensa luonnonlaidunten ja perinneympäristöjen hoidon nykytilasta ja tulevaisuudesta. Näillä alueilla on keskeinen merkitys luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä: noin neljännes Suomen uhanalaisista lajeista elää perinneympäristöissä. Luonnonlaidunten väheneminen ja ehtojen kiristyminen uhkaavat paitsi biodiversiteettiä myös kestävää maataloutta ja vaikeuttavat laajempaa siirtymää kohti uudistavaa viljelyä.

2. Kehityssuunnat ja haasteet

CAP-ohjelman ja ympäristöministeriön Helmi-ohjelman yhteinen tavoiteala hoidetuille perinnebiotoopeille vuoteen 2027 mennessä on 52 000 hehtaaria. Tällä hetkellä ympäristökorvauksen piirissä oleva hoidettu ala on kuitenkin kääntynyt jyrkkään laskuun. Vuonna 2023 haettu ala maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimuksiin oli 31 757 hehtaaria, mutta hyväksytty ala jäi 23 532 hehtaariin. Tämä viittaa ehtojen merkittävään kiristymiseen. Muutokset tulivat voimaan nopealla aikataululla, mikä vaikeutti yrittäjien mahdollisuuksia sopeutua. Tilakohtaiset leikkaukset ovat olleet paikoin huomattavia, ja osalla tiloista toiminta on käynyt taloudellisesti kannattamattomaksi. Tämän seurauksena laiduneläinten määrä on laskenut ja uusien kohteiden hoito vaikeutunut.

Nykyinen toimintamalli on aiheuttanut luottamuspulaa hallintoa kohtaan. Jo tehtyjen leikkausten uudelleentarkastelu on tarpeen tästäkin näkökulmasta, vaikka korjaavat toimet lisäisivät hallinnollista työtä.

Ehtojen kiristyminen on johtanut kohteiden pinta-alojen pienenemiseen ja hoidon kannattavuuden heikkenemiseen. On olemassa merkittävä riski, että

BALTIC SEA ACTION GROUP

bsag.fi
+358 40 775 0686
office@bsag.fi

Keilaranta 5
02150 Espoo
Y-tunnus 2177822-5

tämä kehitys johtaa kohteiden hoidon loppumiseen ja alueiden nopeaan umpeenkasvuun, mikä voi mitätöidä vuosikymmenten hoitotyön. Nykytilanne ei voi jäädä odottamaan seuraavaa CAP-ohjelmakautta – menetämme perinnebiotooppeja ja samalla myös laiduneläimiä ja yrittäjiä. Ilman laiduneläimiä omistavia toimijoita ei kohteille saada hoitajia tulevaisuudessa.

3. Laiduntavien eläinten rooli kestävässä maatalousjärjestelmässä
Vaikka luonnonlaidunten tuottavuus jää selvästi peltolaitumien alapuolelle, niillä on tärkeä rooli huoltovarmuuden turvaamisessa. Luonnonlaidunten kaltaiset elinympäristöt lisäävät maatalousympäristöjen yleistä resilienssiä esimerkiksi äärisäitä ja uusia taudinaiheuttajia vastaan ja ne toimivat puskurina ja mahdollistavat ruoan tuotannon ilman ostopanoksia.

Laiduntavilla eläimillä on keskeinen rooli myös uudistavassa viljelyssä, joka tukee hiilensidontaa ja luonnon monimuotoisuutta. Hyvin toteutettu laidunnus myös peltolaitumilla ja nurmien sisällyttäminen viljelykiertoon voivat hidastaa maaperän hiilikatoa ja lisätä hiilen sitoutumista. Luonnonhoitokohteet ovat usein osa tilojen laidunkiertoa, ja niiden merkitys ulottuu koko tilan toimintaedellytyksiin, kannattavuuteen ja investointihalukkuuteen. Laiduntavin eläinten määrän lasku heikentää mahdollisuuksia toteuttaa näitä tavoitteita ja on ristiriidassa kansallisten ja EU-tasoisten ilmasto- ja biodiversiteettitavoitteiden kanssa.

Perinnebiotoopit ovat myös keskeinen keino täyttää EU:n ennallistamisasetuksen vaatimuksia, ja hoidetun alan tulisi olla tästäkin näkökulmasta kasvussa, ei laskussa.

4. Alueelliset erityispiirteet
Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten hoito on pitkäjänteistä työtä. Jos laidunnuksessa on ollut pitkä tauko, tai kyseessä on uusi, ennallistettava kohde, alue ei voi täyttää heti hoidon alkaessa valmiin perinnebiotoopin vaatimuksia. Tämä tulee huomioida myös lainsäädännön tasolla.

Saaristossa, erityisesti ulkosaaristossa, laidunnuksen kustannukset ovat korkeat vaikeiden yhteyksien vuoksi. Nykyinen tulkinta, jossa laidunalueet pirstoutuvat eikä niitä tarkastella enää kokonaisuuksina, on johtanut siihen,

että osa alueista jää hoitamatta. Korvaukset eivät kata kustannuksia, vaikka laidunnuksen jatkuminen olisi monimuotoisuuden kannalta äärimmäisen tärkeää. Saaristossa laiduntamisella on pitkät perinteet, ja esimerkiksi ahvenanmaanlammas – yksi Suomen alkuperäisroduista – on kehittynyt juuri näissä olosuhteissa.

Metsälaitumet ovat pohjoismainen erityispiirre ja olleet osa suomalaista laidunnusta satojen vuosien ajan. Vaikka niillä kasvaa vain vähän heinämäisiä kasveja, eläimet hyödyntävät myös varpuja ja lehtipuiden taimia, mikä lisää alueiden mosaiikkimaisuutta ja luonnon monimuotoisuutta. Eläinten tekemää hoitotyötä on vaikea korvata muilla menetelmillä, erityisesti suurilla alueilla. Metsälaitumilta ei tulisi vaatia samanlaista rehuntuotantokykyä kuin niityiltä tai pelloilta, vaan niiden erityisluonne tulisi tunnistaa ja huomioida tukiehdoissa.

Eläinten hyvinvointi ja ravinnon riittävyys luonnonlaitumilla tulee huomioida kokonaisvaltaisesti. Riittävän laidunpaineen arviointi ei tule olla niin tiukka, että eläinten tuotantovaiheen mukainen ravinnonsaanti vaarantuu

Kiristyneet tulkinnat niin sanotusta kaksoisrahoituksesta vaarantavat arvokkaiden kohteiden hoitoa. Laidunyrittäjä ei saa ympäristökorvausta, mikäli esimerkiksi Metsähallitus suorittaa alueella suoraan tai välillisesti toimenpiteitä. Tällä ohjelmakaudella kaksoisrahoitukseksi on tulkittu esimerkiksi Metsähallituksen organisoimien lammaspaimenlomien yhteydessä tehty lampaiden valvontatyö tai lehdesniittyjen niitto laidunnuksen jälkeen. Tulkintaa on syytä tarkastella uudelleen.

5. BSAG:n näkemykset

• CAP-ohjelmaa on tarkasteltava perinnebiotooppien osalta uudelleen ja mukautettava huomioimaan Suomen erityisolosuhteet. Heinämäisten kasvien osuuden ja rehuntuotannon vaatimuksia tulee lieventää ja ottaa alueiden mosaiikkimaisuus paremmin huomioon. Tulosperusteisuutta kannattaisi selvittää osana kokonaisuutta.

• Leikkausten perusteet tulisi arvioida uudelleen. Erilaisten alueiden erityispiirteet, kuten metsälaitumien ja saarilaitumien arvo, on huomioitava

nykyistä paremmin. Tilanne on niin vakava, että uudelleentarkastelu on välttämätön hallinnollisten lisäkustannusten uhallakin.

• Kohteiden rahoitus on turvattava pitkäjänteisesti, ensisijaisesti CAPin kautta jo tällä ohjelmakaudella. Mikäli tämä ei ole mahdollista, myös muita rahoitusvaihtoehtoja on tarkasteltava. Luonnonlaidunten hoidon haasteisiin olisi löydyttävä ratkaisu nopeasti, jotta korvaamattomia alueita ja alan yrittäjiä ei menetetä

• Kaksoisrahoituksen määrittelyä olisi selkeytettävä ja tarkistettava, jotta se ei estä arvokkaiden kohteiden hoitoa.

6. Yhteenveto

BSAG pitää erittäin tärkeänä, että luonnonlaidunten merkitys monihyötyisen, kestävän maatalousjärjestelmän osana tunnistetaan laajasti. Luonnon monimuotoisuuden, ilmastotavoitteiden ja maatalouden kestävyyden turvaamiseksi laidunnuksen jatkuvuus on äärimmäisen tärkeää. Nykyinen tilanne on kestämätön ja sen korjaaminen vaatii nopeita ratkaisuja.

Siri Taalas
Projektipäällikkö
Baltic Sea Action Group